

**FUNDACJA
BATORO**

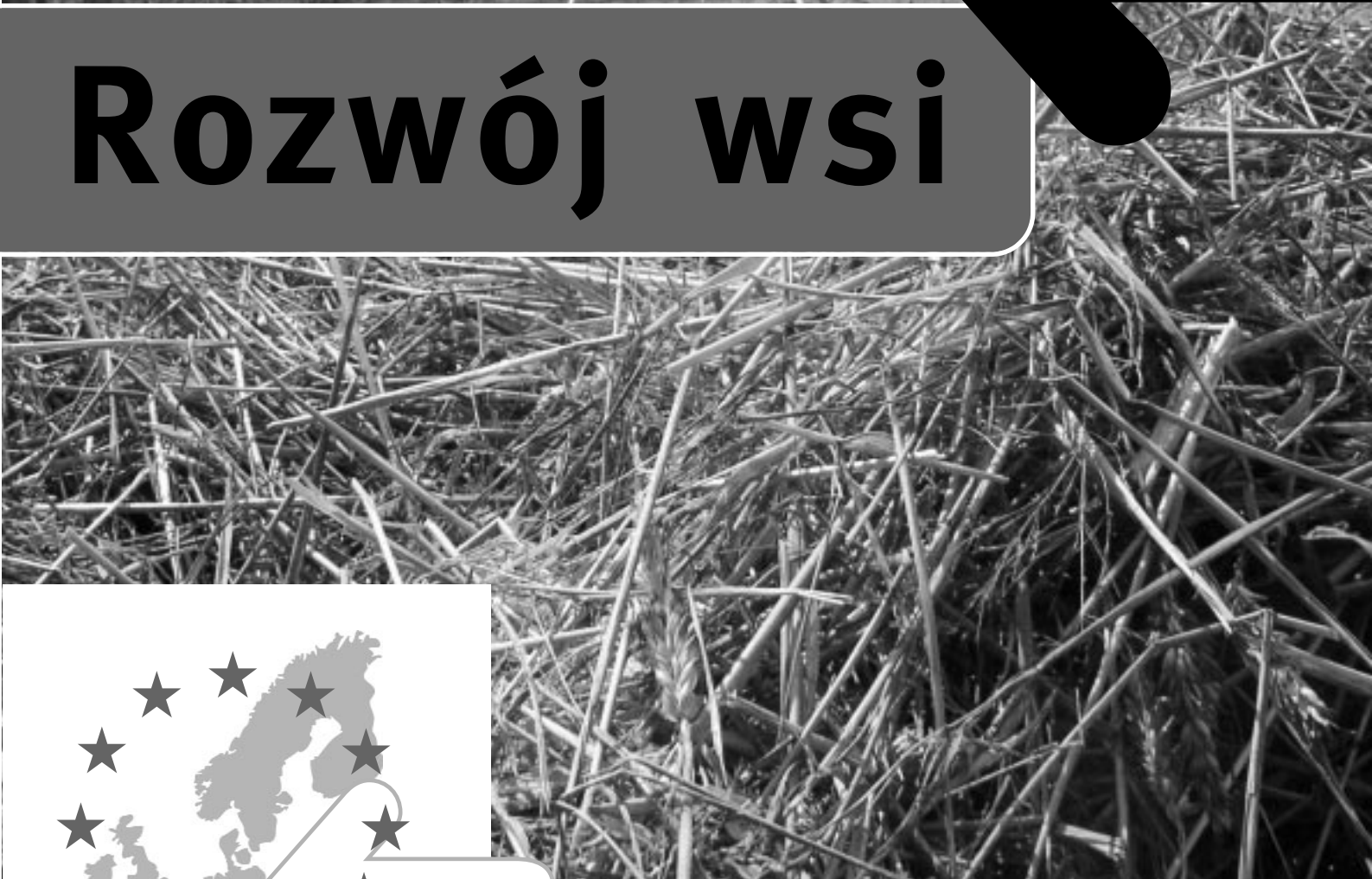
IM. STEFANA

Fundacja Wspomagania Wsi

Rozwój wsi

Polacy w Unii Europejskiej

ISBN 83-89406-13-6

Na czym polega polityka Unii Europejskiej wobec terenów wiejskich?

Polityka rozwoju obszarów wiejskich obejmuje wszelkie działania Unii Europejskiej i krajów członkowskich zmierzające do poprawy jakości życia mieszkańców tych terenów. Obecną formę ma dopiero od kilkunastu lat. W przeszłości polityka wobec wsi ograniczała się do polityki wobec rolnictwa, czyli Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), nastawionej prawie wyłącznie na zwiększenie wydajności rolnictwa, utrzymywanie stabilnych cen oraz zapewnienie rolnikom odpowiedniego poziomu dochodów. Przyniosła ona duże sukcesy, ale także niepowodzenia i nowe problemy dla obszarów wiejskich, na przykład wyludnianie się wsi czy zniszczenie środowiska naturalnego. W latach siedemdziesiątych uruchomiono wprawdzie specjalny Fundusz Sekcji Orientacji w ramach Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji w Rolnictwie (EAGGF), lecz jednak wydatki przeznaczone na ten cel były znacznie niższe niż na cele ściśle związane z bieżącymi regulacjami rynku rolnego.

Rosnące przekonanie, że polityka rolna w dotychczasowym kształcie jest niewystarczająca, doprowadziło na początku lat dziewięćdziesiątych do jej reformy. Polegała ona między innymi na podjęciu działań (określanych jako tak zwany drugi filar WPR), które miały na celu rozwój obszarów wiejskich, a nie wyłącznie rolnictwa. Należy przy tym zaznaczyć, że w nowej polityce pojęcie „rozwój wsi” oznacza nie tylko poprawę sytuacji ekonomicznej, ale także zachowanie lub przywrócenie unikalnych, „wiejskich” wartości, takich jak krajobraz naturalny, czysta woda i powietrze czy lokalna kultura i obyczaje.

II filar WPR to działania mające na celu:

- przyspieszenie zmian struktury agrarnej;
- ochronę środowiska naturalnego;
- zmianę sposobu gospodarowania na mniej intensywny;
- przestrzeganie standardów zapewniających wysoką produkowaną żywność.

Ten kierunek działań bardzo dobrze współgra z polityką strukturalną Unii Europejskiej i jest przez

Dwie największe pozycje w budżecie UE to WPR (ponad 40 miliardów euro rocznie) i polityka strukturalna (około 30 miliardów euro rocznie).

nią dodatkowo w z m a c n i a n y .

Polityka strukturalna polega na

udzielaniu pomocy regionom mniej rozwiniętym lub znajdującym się w trudnej sytuacji gospodarczej. Największe kwoty w ramach unijnych funduszy strukturalnych są przeznaczane dla regionów, w których dochód na mieszkańca wynosi

poniżej 75 procent średniej unijnej. Pomoc jest przekazywana na rozmaite działania przyspieszające rozwój regionu, na przykład rozbudowę infrastruktury (od dróg i autostrad po sieci komputerowe), programy dotyczące tworzenia miejsc pracy, różnicowanie produkcji w ramach gospodarstw wiejskich, ochrony zasobów przyrodniczych, edukację, kulturę i wiele innych.

26 czerwca 2003 r. UE uchwaliła kolejną reformę WPR, w której polityka rozwoju obszarów wiejskich odgrywa coraz większe znaczenie i przeznaczają się na jej finansowanie więcej środków.

Szansa dla polskiej wsi

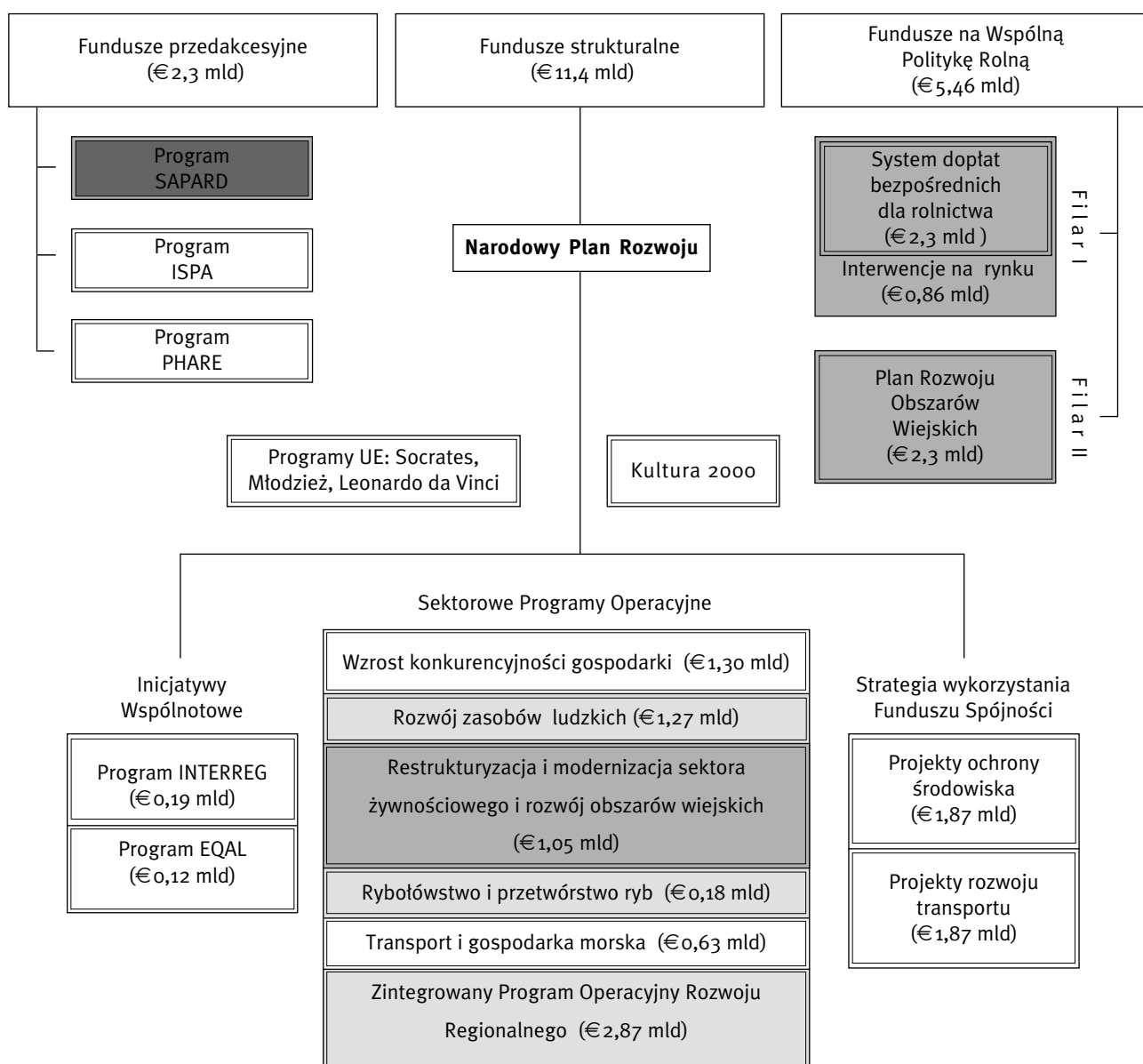
Od 1 maja 2004 roku jako członek Unii Europejskiej zostaniemy objęci Wspólną Polityką Rolną, co będzie miało ogromne znaczenie dla roz-

W Polsce dochód narodowy brutto na mieszkańca wynosi 39 procent średniej unijnej.

woju obszarów wiejskich. Ponadto, z uwagi na dość niski poziom rozwoju, Polska otrzyma środki z funduszy strukturalnych, które w dużej części (ok. 14 procent) trafią na wieś. Jest zatem szansa, że rozwój obszarów wiejskich nabierze większej dynamiki, pojawią się bowiem znaczne środki unijne umożliwiające podejmowanie działań w tym zakresie. O tym, jakie działania będą mogły uzyskać wsparcie, piszemy

w dalszej części broszury. W najbliższych latach podstawą udzielania unijnej pomocy będzie dość złożony system programów i działań, przy czym tylko niektóre będą dotyczyły wsi i rolnictwa. Każdy, kto zamierza ubiegać się o wsparcie, powinien choćby ogólnie wiedzieć, jak skonstruowany jest cały system. Przy braku takiej orientacji łatwo w nim pobłądzić i nie trafić tam, gdzie pomoc będzie dostępna.

Pomoc UE dla Polski w latach 2004-2006 (wybrane fundusze w euro)

- Programy, które w całości dotyczą wsi lub rolnictwa
- Programy, w których część działań dotyczy wsi lub rolnictwa
- Pozostałe programy (nie dotyczące bezpośrednio wsi lub rolnictwa)

Schemat obok planowany sposób wykorzystania pomocy, do której zobowiązała się Unia. Jak widać, będą to duże kwoty, a znaczna ich część zostanie przeznaczona dla rolnictwa i wsi. Prawie wszystkie uzyskane z Unii środki będą wydatkowane poprzez realizację kilku programów (na schemacie zaznaczono je podwójnym obramowaniem). Programy składają się z mniejszych elementów, tak zwanych działań. Każde działanie to konkretna, określona w najdrobniejszych szczegółach forma wsparcia oferowanego w ramach danego programu. Kto zechce zabiegać o środki unijne, będzie musiał dokładnie znać zakres działań. Dopiero bowiem w ich szczegółowych opisach znajdują się informacje o tym, na co jest udzielana pomoc, komu, na jakich warunkach, w jakiej wysokości i gdzie należy zwracać się w sprawie jej uzyskania.

Niektóre programy przedstawione na rysunku już są realizowane, na przykład program ISPA, program PHARE oraz dobrze na wsi znany program SAPARD. Są to programy finansowane z funduszy przedakcesyjnych, czyli pomocy finansowej, którą Unia przyznała Polsce przed uzyskaniem członkostwa. Wydatkowanie tych środków będzie trwało przypuszczalnie do końca 2006 roku.

Od 1 maja 2004 roku Polska uzyska dostęp do znacznie większej pomocy unijnej, pochodzącej z

Najważniejsze dla wsi i rolnictwa programy dotyczące wykorzystania środków unijnych to:

- Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich;
- Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”;
- Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb”;
- dofinansowania bezpośrednie dla rolnictwa.

Wsparcie dla projektów i przedsięwzięć mających na celu rozwój wsi będzie dostępne w ramach różnych programów i działań, które zaznaczyliśmy na schemacie. Poszukiwanie informacji i znalezienie właściwego źródła finansowania nie będzie rzeczą

łatwą. Dlatego właśnie, opisując w dalszej części broszury różne formy unijnej pomocy, podajemy także nazwy programów i nazwy lub numery działań, w ramach których dana forma pomocy będzie udzielana.

Praca nad przygotowaniem najważniejszych programów nie została jeszcze zakończona, toteż podane przez nas (w końcu lipca 2003 roku) zasady przyznawania pomocy mają charakter propozycji i mogą jeszcze ulec zmianom przed ostatecznym ich zatwierdzeniem przez Komisję Europejską.

Na pewno jednak wsparcie funduszy unijnych pomoże zrealizować dobre pomysły i przedsięwzięcia podejmowane przez pojedynczych mieszkańców wsi, firmy działające na wsi oraz organizacje pozarządowe i samorządy wiejskie. Ponieważ ilość środków będzie naprawdę duża, powinno ich starczyć dla większości ubiegających się o wsparcie. Oczywiście aby je otrzymać, niezbędna będzie aktywność, przede wszystkim w dotarciu do informacji, a potem w staraniu się o środki. W tym zakresie planowana jest dla mieszkańców wsi pomoc w postaci specjalnych działań informacyjnych, szkoleniowych i doradczych, uruchamianych za unijne pieniądze. Piszemy o nich w dalszej części broszury.

Na co będzie można uzyskać wsparcie?

Modernizacja i rozwój gospodarstw rolnych

Rolnictwo – bardziej niż jakikolwiek inny sektor – będzie korzystać z wyjątkowo rozbudowanego i zasobnego finansowo systemu wsparcia, umożliwiającego jego modernizację i rozwój.

Już obecnie rolnicy mogą ubiegać się o pomoc dzięki **programowi SAPARD**, który udziela dotacji

I filar Wspólnej Polityki Rolnej to:

- dopłaty bezpośrednie dla rolnictwa;
- bariery handlowe chroniące przed napływem produktów rolnych z krajów nie należących do Unii;
- działania interwencyjne stabilizujące ceny produktów rolnych (na przykład wykup i magazynowanie nadwyżek żywności).

na modernizowanie produkcji zwierzęcej, a także na uruchomienie nowych kierunków produkcji rolniczej w gospodarstwie, na przy-

kład truskawek, ziół, wikliny itp. O szczegółowe informacje najlepiej starać się w biurach Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, która wdraża ten program, lub w ośrodkach doradztwa rolniczego.

Od 2004 roku polskie rolnictwo zacznie odczuwać korzyści wynikające z objęcia go działaniami określanymi jako pierwszy filar Wspólnej Polityki Rolnej. Ich uzupełnieniem będzie bogata oferta pomocy, przewidziana w ramach **Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) i Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”**.

Wsparcie dla rolników w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)

Działania, które zawiera PROW, opisywała wydana wcześniej w naszej serii „Polacy w UE” broszura *Rolnicy*, tutaj więc tylko je przypominamy. Są to:

■ **Renty strukturalne** – będą je mogli uzyskać rolnicy, którzy przed osiągnięciem ustawowego wieku emerytalnego zdecydują się zaprzestać prowadzenia gospodarstwa i przekażą je

następcy lub też sprzedadzą albo wydzierżawią innemu rolnikowi.

- **Dopłaty z uwagi na niekorzystne warunki gospodarowania (tzw. LFA)** – przysługiwać będą w gminach, gdzie są złe warunki dla produkcji rolnej (na przykład ze względu na ukształtowanie terenu, słabe gleby czy wyludnianie).
- **Wsparcie zalesiania gruntów rolnych** – będzie to pomoc dla rolników, którzy zdecydują się zalesić najstarsze ziemie w swoim gospodarstwie.
- **Wsparcie gospodarstw niskotowarowych** – polega na udzielaniu bezzwrotnych dotacji dla małych i średnich gospodarstw na przeprowadzenie inwestycji, które spowodują rozwój gospodarstwa i zwiększenie jego dochodów.
- **Pomoc w osiągnięciu unijnych standardów** – będzie udzielana gospodarstwom na przeprowadzenie inwestycji związanych z osiągnięciem unijnych standardów (na przykład w zakresie jakości wytwarzanej produkcji, zagospodarowania odchodów zwierzęcych, warunków utrzymania zwierząt, ochrony środowiska itp.).
- **Wsparcie dla grup producenckich** – umożliwi w pierwszych latach działania grupy sfinansowanie kosztów jej założenia i funkcjonowania.
- **Wsparcie regionów o znaczącym udziale w produkcji żyta.**

Wsparcie dla rolników w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”.

■ **Pomoc w finansowaniu inwestycji w gospodarstwach rolnych** – będzie udzielana w wysokości wynoszącej do 50 procent kosztów prowadzonej inwestycji (w szczególnych przypadkach nawet do 65 procent), łącznie jednak nie więcej niż 160 tysięcy złotych. Pomoc będzie można przeznaczyć między innymi na budowę i

remont budynków gospodarczych, zakup maszyn i urządzeń do produkcji rolnej, zakup gruntów i budynków związanych bezpośrednio z prowadzeniem produkcji rolnej, zakup zwierząt hodowlanych, zakładanie plantacji wieloletnich. Będzie ona przyznawana tylko gospodarstwom żywo-tnym pod względem ekonomicznym oraz spełniającym unijne standardy w zakresie higieny, ochrony środowiska i warunków utrzymania zwierząt albo takim, które osiągną te warunki po zakończeniu planowanej inwestycji.

■ **Ułatwienie startu młodym rolnikom** – o taką pomoc będą się mogli ubiegać rolnicy do czterdziestego roku życia, którzy zaczynają samodzielnie prowadzić gospodarstwo rolne. Niezbędnym warunkiem otrzymania wsparcia będą odpowiednie kwalifikacje zawodowe. Wysokość pomocy będzie wynosić 60 tysięcy złotych. Rolnik będzie mógł ją przeznaczyć między innymi na zakup środków obrotowych do produkcji, budowę i remont budynków

gospodarczych, zakup maszyn i urządzeń do produkcji rolnej, zakup gruntów rolnych i budynków gospodarczych, zakup zwierząt hodowlanych, zakładanie plantacji wieloletnich.

■ **Scalanie gruntów** – będzie to pomoc finansowa w wysokości pokrywającej 100 procent kosztów związanych z tak zwanym postępowaniem scaleniowo-wymiennym (w tym na przykład przeprowadzenie pomiarów, oszacowanie wartości gruntów, przebudowa lub wykonanie nowych urządzeń melioracyjnych, przepustów, dróg i dojazdów). Pomoc finansowa może też dotyczyć wypłacenia odszkodowań osobom, którym wydzielono grunt mniejszej wartości niż ich grunt wniesiony do postępowania scaleniowego.

■ **Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi** – przewiduje udzielanie wsparcia na inwestycje z zakresu melioracji. Pomoc będzie udzielana w wysokości pokrywającej 100 procent kosztów inwestycji. Lista inwestycji, które można finansować z przyznanych środków, obe-

jmuje między innymi budowę lub modernizację rowów melioracyjnych, kanałów, rurociągów, stacji pomp dla deszczowni, systemów nawodnień grawitacyjnych, stopni i zbiorników wodnych, budowli piętrzących, upustowych oraz obiektów do ujmowania wody.

Przetwórstwo rolno-spożywcze

W związku z problemami wynikającymi z uprzemysłowienia produkcji rolnej przywiązuje się coraz większą wagę do kwestii zdrowej i bezpiecznej żywności. Z tego względu przepisy unijne zawierają surowe normy i wymagania dla zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego w zakresie jakości produkcji oraz warunków sanitarnych i weterynaryjnych. Dotyczy to zwłaszcza branży mięsnej, mleczarskiej i rybnej.

W Polsce od wielu lat zakłady przetwórcze intensywnie się modernizują, aby sprostać tym wymaganiom. Zwykle niezbędne jest przeprowadzenie kosztownych inwestycji. Zakłady mleczarskie i rybne mają na to czas do końca 2006 roku, a zakłady mięsne – do końca 2007 roku. Aby to ułatwić, program SAPARD oferuje zakładom pomoc finansową w wysokości do 6 milionów złotych na pokrycie kosztów dostosowania. Po przystąpieniu Polski do Unii zakłady przetwórcze będą mogły korzystać z dodatkowej pomocy, która zostanie uruchomiona jako jedno z działań Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”. W nowym programie wysokość udzielanej zakładom pomocy będzie wynosić do 10 milionów złotych.

Małe zakłady przetwórcze

Zgodnie z prawem unijnym niektóre normy i wymagania sanitarno-weterynaryjne nie obowiązują małych zakładów przetwórczych, gdzie produkcja nie ma charakteru przemysłowego. Dlatego zakłady przetwórcze, których produkcja nie prze-

Pomoc na podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej będzie udzielana przez:

- Program SAPARD (działanie 4);
- Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” (działanie „Różnicowanie działalności rolniczej”);
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (działanie 2.5 „Mikroprzedsiębiorstwa”).

kracza poziomu określonego w przepisach weterynaryjnych, nie muszą przeprowadzać zmian w takim zakresie jak pozostałe zakłady. W branży mięsnej

dotyczy to zakładów, których tygodniowa produkcja nie przekracza 7,5 tony wyrobów gotowych. W branży mlecznej złagodzone normy odnoszą się do zakładów przetwarzających w roku kalendarzowym poniżej 500 tysięcy litrów mleka. Wielkość zakładu nie stanowi ograniczenia w korzystaniu z opisanych wyżej programów pomocy dla przetwórstwa.

Dopuszczalne są także odstępstwa od norm i wymagań w zakładach wytwarzających tak zwane produkty regionalne. Są to wyroby mające określone pochodzenie geograficzne lub specyficzną, tradycyjną jakość. Aby jednak dany wyrób uzyskał status produktu regionalnego, musi przejść określoną przepisami procedurę rejestracyjną.

Pozarolnicza przedsiębiorczość wiejska

Niskie dochody z produkcji rolnej, przy jednoczesnym braku pracy poza gospodarstwem, są głównym problemem wielu gospodarstw. Sytuacja może się jeszcze pogorszyć, ponieważ wraz z procesem zmian w rolnictwie będzie następować zmniejszenie zatrudnienia w tym sektorze. Dlatego tak wielkie znaczenie mają wszelkie działania i programy, pomagające tworzyć nowe miejsca pracy i źródła dochodów dla rolników oraz innych mieszkańców wsi. Temu celowi służy jedno z działań programu SAPARD (oznaczone numerem 4). Po wejściu Polski do Unii Europejskiej jeszcze dwa programy będą zawierały schematy pomocy wspierające rozwój przedsiębiorczości wiejskiej (patrz schemat).

Program SAPARD i Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” przewidują udzielanie pomocy finansowej **osobom planującym podjęcie dodatkowej działalności gospodarczej, innej niż produkcja rolnicza**. Mogą to być na przykład usługi turystyczne (w tym agroturystyka), usługi na rzecz rolnictwa i gospodarki leśnej, usługi dla ludności, drobna wytwórczość, rzemiosło i rękodzielnictwo oraz wiele innych. O wsparcie z tych programów mogą ubiegać się rolnicy prowadzący gospodarstwo rolne lub ich domownicy. Pomoc ma formę dotacji na sfinansowanie kosztów inwestycji podejmowanej w związku z uruchamianą działalnością gospodarczą, na przykład na budowę i remont budynków, zakup urządzeń i wyposażenia czy zagospodarowanie terenu. Maksymalna wysokość dotacji to 50 procent kosztów inwestycji, nie więcej jednak niż:

- 40 tys. zł w programie SAPARD,
- 100 tys. zł w Sektorowym Programie Operacyjnym.

Pierwszeństwo w uzyskaniu pomocy będą miały osoby mieszkające w gminach biednych, o dużym bezrobociu, mające do pięćdziesięciu lat i pochodzące z gospodarstw zatrudniających nadmierną ilość osób w stosunku do swojej powierzchni. Wsparcie z obu omawianych tu programów będzie udzielane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

O pomoc z programu SAPARD mogą ubiegać się także **istniejące już przedsiębiorstwa**, które tworzą nowe miejsca pracy na obszarach wiejskich. Pomoc finansowa może stanowić do 50 procent kosztów przedsięwzięcia, nie więcej jednak niż 35 tysięcy złotych na każde nowo utworzone miejsce pracy. Maksymalna pomoc udzielona dla jednego przedsiębiorstwa nie może przekroczyć 210 tysięcy złotych.

Pomoc **dla osób zamierzających rozpocząć działalność lub właśnie ją rozpoczynających** prze-

widuje także Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego. Będzie ona udzielana w formie dotacji, z której mogą być finansowane koszty usług doradczych oraz koszty planowanej inwestycji. Dofinansowanie dla osób już prowadzących działalność gospodarczą może wynieść najwyżej 35-45 procent kosztów projektu, a dofinansowanie dla osób planujących rozpoczęcie działalności nawet do 80 procent kosztów przedsięwzięcia. W każdym województwie dotacje będzie przyznawać instytucja wybrana przez wojewodę (Regionalna Instytucja Finansująca), informację na temat tej instytucji będzie więc można uzyskać w urzędach wojewódzkich.

Turystyka wiejska

Wieś jest idealnym miejscem do rozwijania działalności gospodarczej związanej z turystyką. Może to być oferowanie noclegów i wyżywienia, ale także wypożyczanie sprzętu (na przykład rowerów, łódek), jazda konna, nauka umiejętności związanych z pracą w gospodarstwie (na przykład ogrodnictwo), przetwarzanie produktów rolnych (na przykład wyrób masła lub sera), oprowadzanie po okolicy, kultywowanie starych zwyczajów, sztuki i rękodzieła. Korzystne warunki do podejmowania działalności w tej dziedzinie zapewnia zwolnienie od podatku dochodowego, jeżeli wynajmuje się nie więcej niż pięć pokoi.

Rozwój turystyki wiejskiej jest już od kilku lat wspierany ze środków programu PHARE, na przykład w formie bezpłatnych szkoleń lub dofinansowania działań informacyjnych i promocyjnych.

Specjalną pomoc na rozwój turystyki wiejskiej przewiduje Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego w ramach:

- działania 2.6 „Rozwój turystyki”;
- działania 3.1 „Infrastruktura lokalna” (część dotycząca infrastruktury turystycznej).

Działalność gospodarcza w branży turystycznej, jako jedna z form przedsiębiorczości, będzie wspierana przez

programy opisane wyżej. Oprócz tego turystyka wiejska będzie mogła korzystać z dwóch innych schematów pomocy przewidzianych w Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego.

Pierwszy z nich, nazwany „Rozwój turystyki”, zakłada wspieranie bardzo różnorodnych działań tworzących dogodne warunki dla rozwoju turystyki. Mogą one dotyczyć na przykład:

- akcji promocyjnych i informacyjnych (także przez internet),
- kreacji nowych marek i tworzenia pakietów produktów turystycznych,
- udziału w imprezach targowych,
- inwestycji realizowanych przez podmioty prywatne (baza noclegowa, gastronomiczna itp.).

O dotacje będą się mogły ubiegać między innymi gminy oraz związki i stowarzyszenia gmin, organizacje pozarządowe, małe przedsiębiorstwa, parki narodowe i krajobrazowe oraz nadleśnictwa. Projekty składane przez instytucje niekomercyjne będą mogły uzyskać dofinansowanie w wysokości najwyżej 75-80 procent planowanych kosztów, natomiast projekty składane przez przedsiębiorców – do wysokości 35 procent planowanych kosztów.

Drugi schemat pomocy dla turystyki jest elementem działania 3.1 „Infrastruktura lokalna”, w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Zakłada on wspieranie inwestycji, które wzbogacają miejscową infrastrukturę turystyczną, na przykład budowę, rozbudowę lub adaptację:

- obiektów służących uprawianiu aktywnych form wypoczynku,
- obiektów kulturalno-rozrywkowych,
- infrastruktury na obszarach chronionych i w ich sąsiedztwie,
- bazy noclegowej,
- punktów informacji turystycznej.

Dotacje będą udzielane samorządom oraz innym

jednostkom (pod warunkiem, że nie prowadzą działalności gospodarczej) z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (bez miast powyżej 15 tysięcy mieszkańców). Wysokość dotacji może wynieść maksymalnie 75-80 procent kosztów inwestycji. Dotacje będą udzielane przez urząd marszałkowski.

Infrastruktura wiejska

Zarówno na wsi, jak i w mieście dobra infrastruktura jest niezbędnym warunkiem rozwoju. Zaopatrzenie w wodę, gaz i prąd, systemy komunikacyjne, kanalizację, także szkoły, placówki zdrowia, obiekty handlowe, sportowe lub służące do wypoczynku decydują o jakości życia w każdej miejscowości i gminie i o jej atrakcyjności dla potencjalnych inwestorów.

W ubiegłych latach nastąpiła w Polsce znaczna poprawa w zakresie infrastruktury wiejskiej, potrzeby są jednak ciągle ogromne. Już wkrótce dzięki pomocy Unii Europejskiej możliwy będzie szybszy postęp w tej dziedzinie.

Już dostępna pomoc

W programie SAPARD pomoc na rozwój infrastruktury jest udzielana w ramach działania 3, „Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich”.

Obecnie gminy wiejskie mogą starać się w Agencji Restrukturyzacji i

Modernizacji Rolnictwa o środki na rozwój infrastruktury wiejskiej z programu SAPARD.

Wsparcie może otrzymać gmina lub związek gmin na inwestycje:

- zaopatrujące gospodarstwa wiejskie w wodę wraz z jej uzdatnianiem (górna wysokość dotacji dla gminy – 840 tysięcy złotych na inwestycję);
- odprowadzające i oczyszczające ścieki komunalne (górna wysokość dotacji dla gminy – 1700 tysięcy złotych na inwestycję);
- dotyczące gospodarki odpadami stałymi (górna wysokość dotacji dla gminy – 1300 tysięcy złotych na inwestycję);

- budowa i modernizacja dróg gminnych i powiatowych (górną wysokość dotacji dla gmin i powiatów – 630 tysięcy złotych na inwestycję);
- budowa i modernizacja sieci energetycznych (górną wysokość dotacji dla gminy – 420 tysięcy złotych na inwestycję).

Przy inwestycjach prowadzonych przez związki międzygminne (poza inwestycjami drogowymi) górną granicę dotacji oblicza się, mnożąc podane wyżej kwoty przez liczbę gmin uczestniczących w związku.

Pomoc dostępna po uzyskaniu członkostwa

Po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w Unii

W Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego pomoc na rozwój infrastruktury wiejskiej przewiduje:

- działanie 1.1 „Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu transportowego”;
- działanie 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska”;
- działanie 3.1 „Infrastruktura lokalna”.

Europejskiej pojawiają się nowe możliwości finansowania inwestycji infrastrukturalnych na wsi.

W ramach Zintegrowanego Pro-

gramu Rozwoju Regionalnego przewidziane są aż trzy „ścieżki” udzielania pomocy na rozwój infrastruktury wiejskiej. Wsparcie będzie dostępne przede wszystkim dla jednostek samorządu terytorialnego, ale w niektórych wypadkach mogą je uzyskać także związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, a nawet podmioty prowadzące działalność gospodarczą. Wnioski będzie należało składać w urzędach marszałkowskich i będą one mogły dotyczyć inwestycji w zakresie:

- budowy i modernizacji dróg o znaczeniu regionalnym, wiaduktów, mostów i innych obiektów infrastruktury drogowej (działanie 1.1 oraz działanie 3.1),
- budowy i modernizacji sieci wodociągowych, stacji uzdatniania wody i zbiorników umożliwiających pozyskanie wody pitnej (działanie 1.2 oraz działanie 3.1),
- budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków (działanie 1.2 oraz działanie 3.1),
- zagospodarowania odpadów, w tym wdrażanie

systemów selektywnej zbiórki odpadów i recyklingu, budowa i modernizacja składowisk, sortowni, kompostowni i spalarni (działanie 1.2 oraz działanie 3.1),

- ograniczenia emisji pyłów i gazów do powietrza, w tym zmiana systemów opalania w obiektach publicznych (działanie 1.2),
- zapobiegania powodziom (działanie 1.2),
- zarządzania ochroną środowiska, w tym opracowanie baz danych, tworzenie systemów pomiaru zanieczyszczeń oraz tworzenie stacji kontrolnych i ostrzegawczych (działanie 1.2),
- lokalnej infrastruktury energetycznej (działanie 3.1),
- kompleksowego uzbrojenia terenu pod nowe inwestycje (działanie 3.1),
- dostępu do internetu (działanie 3.1),
- lokalnej infrastruktury społecznej (szkoły i placówki edukacyjne, placówki służby zdrowia, obiekty sportowe oraz obiekty kultury, rekreacji i wypoczynku itp.) (działanie 3.1),

Dla wszystkich wymienionych inwestycji górna wysokość dotacji dla jednostek niebędących przedsiębiorstwami (na przykład gmin i powiatów) może wynosić 75-80 procent kosztów inwestycji.

Przedsiębiorstwa działające na terenach wiejskich oraz poszczególni mieszkańcy, którzy podejmą

W Sektorowym Programie Operacyjnym pomoc na rozwój infrastruktury wiejskiej przewiduje działanie 2.3 „Rozwój i ulepszenie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem”.

inwestycje poprawiające stan infrastruktury w obrębie firmy lub

gospodarstwa, będą mogli uzyskać wsparcie ze środków Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich”. Dysponować nimi będzie Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i tam też będzie należało składać wnioski. Kwota dotacji będzie wynosić do 50 procent kosztów inwestycji. Wsparcie ze środków tego programu będzie przyznawane na:

- budowę i modernizację dróg wewnętrznych oraz utwardzanie podjazdów i placów manewrowych na terenie gospodarstwa lub przedsiębiorstwa (nie więcej niż 200 tysięcy złotych na inwestycję),
- budowę lub modernizację urządzeń do indywidualnego lub grupowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi i do produkcji zwierzęcej (nie więcej niż 40 tysięcy złotych na inwestycję),
- budowę lub modernizację urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowych dla indywidualnych użytkowników lub grup użytkowników (nie więcej niż 80 tysięcy złotych na inwestycję),
- budowę lub modernizację przyłączy do istniejących sieci (elektrycznej, gazowej i ciepłej) przeznaczonych dla indywidualnych odbiorców lub ich grup, budowę i remont wewnętrznych linii zasilania w energię elektryczną oraz budowę indywidualnych urządzeń zaopatrzenia w energię (nie więcej niż 120 tysięcy złotych na inwestycję).

Odnowa wsi i ochrona dziedzictwa kulturowego

W sektorowym Programie Operacyjnym pomoc na projekty odnowy wsi przewiduje działanie 2.1 „Odnowa wsi oraz zachowanie i odnowa dziedzictwa kulturowego”.

Aktywne społeczności lokalne, zdolne do wspólnego działania i mające dobre pomysły

dotyczące odnowy i ulepszenia obiektów publicznych, zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego lub kultywowania miejscowych tradycji, będą mogły te pomysły realizować z wsparciem ze środków unijnych.

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich” będzie udzielana pomoc na tworzenie i realizację lokalnych programów rozwoju i odnowy wsi. Wnioski o

dotacje będą rozpatrywać urzędy marszałkowskie. Warunkiem uzyskania wsparcia będzie aktywność środowiska lokalnego, które stworzy Lokalną (Wiejską) Grupę Działania. Przygotowany projekt może dotyczyć działalności grupy obejmującej swym zasięgiem miejscowość liczącą nie więcej niż 5 tysięcy mieszkańców. Wnioskodawca może się ubiegać zarówno o pokrycie kosztów przygotowania programu odnowy wsi (na przykład inwentaryzacja zasobów, ekspertyzy, prace projektowe, wykonanie kosztorysów), jak też o pokrycie kosztów jego realizacji. Mogą to być tylko inwestycje do użytku publicznego, na przykład budowa lub remont obiektów użyteczności publicznej, urządzenie parków i miejsc wypoczynku, zagospodarowanie zbiorników i cieków wodnych, remont obiektów zabytkowych użytkowanych na cele publiczne bądź zakup obiektów zabytkowych będących w rękach prywatnych oraz ich odnowienie i adaptacja na cele publiczne.

Gmina będzie mogła otrzymać do 80 procent środków niezbędnych na zrealizowanie programu odnowy wsi, dokładając minimum 20 procent jako wymagany udział własny.

W sektorowym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego wsparcie projektów dotyczących rewaloryzacji zabytków przewiduje działanie 1.4 „Zachowanie i odbudowa dziedzictwa kulturowego”.

Bardzo wiele projektów mających na celu zachowanie i odbudowę lokalnego dziedzictwa kulturowego będzie mogło uzyskać pomoc ze środków Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego. Proponuje się w nim przyznawanie dotacji między innymi na:

■ restaurację obiektów zabytkowych i ich adaptację do celów kultury, turystyki, wypoczynku lub promocji regionu,

■ remont obiektów zabytkowych użytkowanych na cele publiczne bądź zakup obiektów zabytkowych będących w rękach prywatnych

oraz ich odnowienie i adaptacja na cele publiczne, ■ odbudowę historycznych elementów zabudowy, jeśli ma to służyć celom użyteczności publicznej w zakresie kultury i turystyki kulturowej,

Wnioski o dotacje będą rozpatrywane przez urzędy marszałkowskie. Mogą je składać nie tylko samorządy i podległe im jednostki, ale także instytucje państwowe, organizacje samorządowe (w tym Kościoły i związki wyznaniowe), a także osoby fizyczne i inne podmioty, które są właścicielami lub użytkownikami obiektów przewidzianych do rewaloryzacji. Podmioty nie prowadzące działalności gospodarczej będą mogły liczyć na sfinansowanie nawet 75-80 procent kosztów projektu, natomiast przedsiębiorstwa – do 35 procent kosztów projektu.

Program Kultura 2000

Wsparcie na działania kulturalne zarówno na wsi, jak i w mieście można także uzyskać w ramach programu Kultura 2000, w którym Polska już uczestniczy. Program dotuje duże międzynaro-

dowe projekty z dziedziny kultury europejskiej, podkreślające jej różnorodność i zachęcające do jej poznawania. Mogą to być przedsięwzięcia artystyczne, takie jak wystawy czy przedstawienia, ale także inicjatywy związane z działalnością wydawniczą, muzealną czy konserwatorską. Program wspiera duże projekty, których budżety wynoszą minimum 100 000 euro, z czego Komisja Europejska pokrywa około 50% wartości projektu. Pozostałe środki muszą zapewnić lub zebrać z innych źródeł wnioskodawcy oraz współorganizatorzy z innych państw uczestniczących w programie.

Program jest adresowany do wszystkich organizacji i instytucji kulturalnych posiadających osobowość prawną, których działalność wiąże się z kulturą. Projekty są jednoroczne lub wieloletnie, realizowane przez grupy kilku lub kilkunastu organizacji partnerskich z różnych krajów UE i państw stowarzyszonych.

Wśród wniosków składanych na rok 2004 priorytetowo będą traktowane te dotyczące dziedzictwa kulturowego.

W Polsce informacji na temat programu Kultura 2000 udziela Punkt Kontaktowy ds. Kultury, którego adres podaliśmy na końcu broszury.

Pozyskiwanie energii odnawialnej

W programie SAPARD pomoc na inwestycje związane z pozyskiwaniem energii odnawialnej jest udzielana w ramach działania 3 „Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich”.

Tereny wiejskie to doskonałe miejsce do lokalizowania inwestycji umożliwiających

pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych: wiatru, słońca, biomasy czy cieków wodnych. Pomoc unijna stworzy szansę lepszego wykorzystania tych zasobów.

Już obecnie gminy i związki międzygminne mogą finansować inwestycje w tym zakresie, korzystając z pomocy programu SAPARD. Wsparcie jest udzielane na przedsięwzięcia wykorzystujące lokalne odnawialne źródła energii, takie jak na przykład energia wiatrowa, wodna, geotermiczna, słoneczna i uzyskiwana z wykorzystania biomasy, w tym ze spalania słomy, drewna odpadowego oraz biogazu. Górna wysokość dotacji dla gmin wynosi 420 tysięcy złotych na inwestycję, natomiast dla związków międzygminnych – liczba gmin uczestniczących w związku razy 420 tysięcy złotych na inwestycję.

Po akcesji środki na wsparcie inwestycji umożliwiających pozyskiwanie i przesyłanie energii odnawialnej będzie można uzyskać – poprzez urząd marszałkowski – w ramach działań przewidzianych w Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego. Pomoc będzie udzielana przede wszystkim gminom wiejskim i miejsko-wiejskim, poza miastami powyżej 15 tysięcy mieszkańców.

W zakresie związanym z ochroną środowiska pomoc ta będzie również dostępna dla innych jednostek samorządu terytorialnego, dla organizacji

grupujących samorządy, a także innych jednostek publicznych. Górna wysokość dotacji dla jednostek nie będących przedsiębiorstwami (dotyczy to na przykład gmin i powiatów) będzie wynosić 75-80 procent kwalifikowanych kosztów inwestycji.

Osoby fizyczne zamieszkujące na wsi i przedsiębiorstwa działające na terenach wiejskich, planując budowę indywidualnych urządzeń zaopatrzenia w energię ze źródeł odnawialnych, będą mogły ubiegać się o wsparcie w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Odpowiedni

W Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego pozyskiwanie energii odnawialnej będzie wspierane w ramach:

- działania 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska”,
- działania 3.1 „Infrastruktura lokalna”.

schemat pomocy zawiera Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora

żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich”. Prywatny inwestor będzie mógł otrzymać dotację w wysokości do 50 procent kosztów prowadzonej inwestycji, nie więcej jednak niż 120 tysięcy złotych na inwestycję.

Ochrona przyrody i rolnictwo ekologiczne

Bardzo pozytywny skutek dla środowiska przyrodniczego będą miały opisane wcześniej działania i programy dotyczące infrastruktury wiejskiej. Rozbudowane dzięki nim systemy kanalizacyjne i gazowe oraz bardziej powszechne wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na pewno zmniejszy poziom zanieczyszczenia środowiska.

Wdrożenie Wspólnej Polityki Rolnej spowoduje, że coraz więcej gospodarstw będzie prowadzić produkcję w sposób bezpieczny dla środowiska naturalnego.

Stanie się tak dlatego, że niektóre dotacje i inne formy wsparcia będą dostępne tylko dla gospodarstw spełniających tak zwane minimum rolniczo-środowiskowe.

Szczególnie cenne walory przyrodnicze i krajobra-

Minimum rolno-środowiskowe to zbiór norm i wymagań dla gospodarstw rolnych, których celem jest ochrona środowiska przed skażeniami rolniczymi (na przykład obowiązek posiadania płyt gnojowych i zbiorników na gnojowicę, stosowanie ograniczonego nawożenia azotem, odpowiednie przechowywanie i odpowiednie stosowanie środków ochrony roślin).

zowe obszarów wiejskich będą chronione dzięki specjalnym działaniom podejmowanym w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich, zwanych

programami rolno-środowiskowymi. Stanowią one zachętę dla rolników, by stosowali ściśle określone sposoby i metody produkcji, które sprzyjają zachowaniu dziedzictwa przyrodniczego wsi. Działania te mogą na przykład dotyczyć zachowania siedlisk będących ostoją dzikiej przyrody, zachowania rodzimych ras zwierząt lub miejscowych odmian roślin uprawnych, zmiany formy użytkowania gruntów na bardziej przyjazną dla środowiska bądź też utrzymania nisko produkcyjnych łąk i pastwisk w celu zachowania ich walorów przyrodniczych. Rolnik, który zobowiąże się gospodarować zgodnie ze sporządzonym dla jego gospodarstwa planem rolno-środowiskowym, będzie otrzymywał specjalne płatności, wyrównujące utratę dochodu spowodowaną przejściem na mniej efektywne metody produkcji lub ponoszeniem większych kosztów produkcji.

Rolnictwo ekologiczne

W ramach programów rolno-środowiskowych przewidziane jest wsparcie dla rolnictwa ekologicznego, polegające na specjalnych dopłatach do powierzchni upraw. Gospodarstwo, które zdecyduje się zaniechać „normalnych” metod produkcji i przejść na metody ekologiczne, będzie w okresie przestawiania produkcji (minimum 2 lata potrzebne na przykład na obniżenie ilości szkodliwych zanieczyszczeń w glebie) otrzymywał co roku płatności w kwocie od 200 złotych na hektar (dla użytków zielonych) do 1200 złotych na hektar (dla upraw sadowniczych i jagodowych). Kiedy uzyska

certyfiakat gospodarstwa ekologicznego, nadal będą mu przysługiwać płatności, ale nieco niższe – od 170 złotych na hektar (użytki zielone) do 800 złotych na hektar (uprawy warzywnicze).

Edukacja oraz kształcenie zawodowe dorosłych

Wysoki poziom kwalifikacji zawodowych jest już dzisiaj, a tym bardziej będzie w przyszłości, największym bogactwem każdego kraju, dla konkretnego człowieka zaś jest warunkiem otrzymania dobrej pracy i odniesienia sukcesu zawodowego. Niestety, pod względem wykształcenia wieś pozostaje w tyle za miejską częścią polskiego społeczeństwa. Ta sytuacja powinna skłaniać mieszkańców wsi do poszukiwania i korzystania z wszelkich możliwości poprawienia edukacji dzieci i młodzieży oraz kształcenia się dorosłych.

Szansę w tym zakresie stwarza uczestnictwo Polski w trzech programach edukacyjnych Unii Europejskiej: Socrates, Młodzież oraz Leonardo da Vinci. Ich celem jest wspieranie edukacji uczniów, studentów, nauczycieli i kształcenie zawodowe dorosłych.

Program Socrates udziela wsparcia finansowego projektem dotyczącym między innymi nauki języków obcych dla uczniów i nauczycieli, współpracy i wymiany grup młodzieży ze szkół polskich i szkół innych krajów unijnych, zastosowania komputerów i internetu w edukacji, kształcenia dorosłych. Umożliwia on także naukę za granicą studentom, którzy ukończyli pierwszy rok studiów. Nauka ta może trwać od trzech miesięcy do roku, a wysokość stypendium wynosi od 120 do 250 euro miesięcznie.

Program Młodzież umożliwia otrzymanie wsparcia finansowego na wymianę młodzieży, uczestnicze-

nie w wolontariacie europejskim, a także na rozmaite inicjatywy młodzieżowe, na przykład organizację wydarzenia kulturalnego, utworzenie kawiarenki internetowej czy świetlicy. Szczególnie wspierane są działania podejmowane przez młodzież z małych miasteczek i wsi.

Program Leonardo da Vinci dofinansowuje projekty i działania w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego zarówno dla młodych osób, jak i osób pracujących w każdym wieku. Mogą one dotyczyć na przykład nabycia nowych umiejętności zawodowych, odbycia staży i praktyk (również za granicą), przekwalifikowania zawodowego, nauki zawodowego języka obcego.

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej wsparcie finansowe edukacji dzieci i młodzieży oraz kształcenia dorosłych jest ponadto przewidziane w następujących programach:

■ Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego,

■ Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój zasobów ludzkich”.

O dotacje będą się mogli ubiegać nie tylko szkoły i inne placówki edukacyjne, ale też samorzady, organizacje pozarządowe zajmujące się działalnością oświatową, centra kształcenia i centra informacyjne oraz inne instytucje i organizacje. Dotowane będą między innymi projekty dotyczące kursów i szkoleń, nauki zawodu, praktyk i staży zawodowych, stypendiów, ułatwiania dostępu do internetu oraz wiele innych.

Wejście Polski do Unii to szansa dla młodych ludzi zarówno ze wsi, jak i z miasta, także ze względu na tak zwany swobodny przepływ uczniów i studentów. Oznacza to, że będą się oni mogli uczyć w dowolnym kraju unijnym na takich samych warunkach, jak uczniowie danego kraju. Jeśli więc Polak zechce uczyć się w Wielkiej Brytanii czy Niemczech, będzie miał takie samo prawo do stypendiów naukowych, opieki medycznej, zniżkowego transportu, jak Brytyjczyk lub

Niemiec. Jeśli chodzi o opłaty za szkołę lub studia (tam, gdzie obowiązują) będą one takiej samej wysokości dla wszystkich obywateli państw Unii Europejskiej. Trzeba jednak liczyć się z tym, że koszty utrzymania się na Zachodzie Europy są zazwyczaj wyższe niż w Polsce, a nasze uczelnie nie zawsze udzielają wystarczająco dużych stypendiów.

Informacje i doradztwo

Możliwości, o których była mowa w niniejszej broszurze, nie zostaną wykorzystane, jeżeli do mieszkańców wsi nie dotrą szczegółowe informacje o istniejących formach pomocy i zasadach ubiegania się o nią. Dlatego równoległe z uruchamianiem poszczególnych programów prowadzone będą działania informacyjne, szkoleniowe i doradcze dla mieszkańców wsi, dotyczące na przykład:

- korzystania z instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej,

- korzystania ze środków towarzyszących WPR (przewidzianych w Planie Rozwoju Obszarów Wiejskich),
- korzystania ze środków pomocy strukturalnej (przewidzianych w sektorowych programach operacyjnych),
- wymagań w zakresie jakości i higieny produkcji, zapewnienia dobrostanu zwierząt oraz bezpieczeństwa żywności.

Nic jednak nie zastąpi własnej aktywności w dotarciu do informacji. Aby ułatwić to naszym Czytelnikom, podajemy niżej nazwy i adresy instytucji oraz adresy stron internetowych, gdzie można uzyskać informacje w sprawach zasygnalizowanych w tej broszurze.

Ważne adresy

■ Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
tel. (22) 623 10 00
www.minrol.gov.pl
(w części „Opracowania i publikacje” dostępne są teksty Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich” oraz programu SAPARD)

■ Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Socjalnej

pl. Trzech Krzyży 3/5, 00-507 Warszawa
tel. (22) 693 50 00
www.mgpips.gov.pl
(są tu dostępne teksty Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz Sektorowego Programu Operacyjnego „Rozwój zasobów ludzkich”)

■ Ośrodki Doradztwa Rolniczego

adresy na stronie internetowej:
http://www.cdr.gov.pl/pol/ODR/adresy_odr.html

■ Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA

ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
tel. (22) 623 15 15, 623 16 55
www.fapa.com.pl

■ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

al. Jana Pawła II, 00-175 Warszawa
Infolinia o programie SAPARD: 0 800 38 00 84
www.arimr.gov.pl

■ Fundacja Fundusz Współpracy

ul. Górnośląska 4A, 00-444 Warszawa
tel. (22) 622 84 64
www.cofund.org.pl

Program Agro-Info

tel. (22) 625 13 73
www.cofund.org.pl/agro-info

Program Młodzież

Narodowa Agencja Programu Młodzież
ul. Mokotowska 43, IV p., 00-551 Warszawa
tel. (22) 622 37 06, 628 60 14
www.youth.org.pl

■ Program Socrates

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
ul. Mokotowska 43, 00-551 Warszawa
tel. (22) 629 97 79, 622 37 12, 629 78 79
www.socrates.org.pl

■ Program Leonardo da Vinci

Fundusz Współpracy
ul. Górnośląska 4A, 00-444 Warszawa
tel. (22) 622 19 91, 625 39 37
www.cofund.org.pl

■ Fundacja Wspomagania Wsi

ul. Bellotiego 1
01-022 Warszawa
tel. (22) 636 25 70
fax. (22) 636 62 70
www.fww.org.pl

■ Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa FDPA

ul. Mokotowska 14, Warszawa
tel. (22) 622 52 55
fax. (22) 622 52 45
www.fdpa.org.pl

■ Punkt Kontaktowy ds. Kultury

Departament Współpracy Międzynarodowej i Integracji Europejskiej Ministerstwa Kultury
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17,
00-071 Warszawa,
tel./faks (22) 828 37 91,
pkk.kultura@mk.gov.pl
www.mk.gov.pl/pkk